

Священик і педагог Дмитро Писаржевський

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державно-історико-культурного заповідника м. Острога

Прийшов час пригадати ім'я і справи священика, педагога й організатора шкільної справи та підготовки учительства в нашому краї **Дмитра Іполитовича Писаржевського**. У ці дні ми наві 125 років початку його душпастирської і педагогічної праці в історичному селі Новомалині під Острогом. Син сільського священика з Новоград-Волинського повіту, він народився 22 вересня (4 жовтня) 1874 р. 1889 року закінчив Житомирське духовне училище, 1895 року – Волинську духовну семінарію у Кременці. Після цього два роки вчителював у відомій на Волині Здобвицькій двокласній церковно-парафіяльній школі Острозького повіту.

3 (15) серпня 1897 року Дмитро Писаржевський став священиком у селі Новомалині того ж повіту і водночас, як тоді було прийнято, завідувачем і законником місцевої церковно-парафіяльної школи. 12 років праці віддав Д. Писаржевський старовинному Новомалині, перша писемна згадка про яку датується 1446 роком. Це село дало світовій культурі скульптора **Томаша-Оскара Сосновського**, батько якого свого часу заснував при власному маєтку школу для дітей службовців поміщицьких маєтків округи. Згодом ця школа (очевидно, польською мовою) занепала і припинила своє існування.

Непомітно і малочисельно тривалий час була і заснована у 1841 році (це підтверджує наша недавня архівна знахідка) Новомалинська школа при церкві **Іоана Богослова** – до того часу, коли її очолив о. Писаржевський. Завдяки його енергії і організаторській праці ця школа за кілька років стала найпомітнішим сільським освітнім осередком Острозького повіту. З 1903 року у Новомалині відкрився другий клас церковно-парафіяльної школи, тобто з трирічної вона стала п'ятирічною. Це була друга (після Здобвиці) двокласна церковна школа в повіті.

А 1905 року при школі був започаткований додатковий – учительський – клас, куди приймали випускників двокласних шкіл і училищ (як церковних, так і відомства народної освіти). При цьому відмінники могли продовжити навчання без екзаменів. Відтоді у школі почалося викладання широкого кола предметів: священна історія, катехизис, церковний статут, слов'янська мова, церковний спів з основами регентства, церковна історія, російська мова, словесність,

арифметика, географія, фізика, геометрія, гігієна, дидактика з практичними уроками. Головна увага зверталася на викладання співу і дидактики для підготовки учнів до подальшої учительської праці. Практичні уроки учні учительського відділення проводили на базі наймолодшого (першого) класу школи. А навички церковного співу освоювалися у храмі **Іоана Богослова**, розташованому поруч із школою. Новомалинський хор відзначився під час торжества перенесення в Острог частки мощів преподобного **Федора князя Острозького** (травень, 1907 р.).

При школі було відкрито гуртожиток із платою 4 карбованці на місяць за повне утримання (крім постійних предметів і прання білизни). Для цього у шкільному приміщенні був добудований другий поверх (на сьогодні не зберігся). Наведу кілька витягів із офіційних звітів того часу.

«... Не все із пройденого учнями двокласних шкіл засвоєно рівномірно. Винятком є школи... Новомалинська, де відповіді учнів відзначаються самостійністю, жвавістю і осмисленістю» (звіт по Волинській єпархії за 1904 – 1905 рр.).

«Новомалинська двокласна школа під керівництвом священика Писаржевського за участю його дружини і завдяки праці учителя досягла прекрасних результатів у вельми широкій програмі двокласної школи, хор справляє чудове враження при аккомпанементі фісгармонії. Геометрія і фізика. Завдяки навчальним посібникам і приладам, поставленим чудово». Саме в Новомалині були започатковані перші в селах Острозьчини шкільні новорічні ялинки.

У 1909 році Новомалині представляв Волинську єпархію на церковно-шкільній виставці у Санкт-Петербурзі. Зокрема, там експонувалися надані Но-

вомалинською школою фотоальбоми, письмові роботи учнів, альбом зразків ручних виробів і шитва, історичний нарис школи, педагогічний щоденник колишнього учителя Здобвицької і фундатора Новомалинської школи священика **Дмитра Писаржевського** (на жаль, не збереглися).

На час виставки о. Писаржевський вже був наглядачем церковно-парафіяльних шкіл Кременецького повіту. Заснована ним школа в Новомалині продовжувала готувати освічених селян, а її педагогічне відділення – майбутніх сільських учителів для шкіл грамоти Острозького повіту, для продовження учительської підготовки у Державній Свято-Федорівській церковно-учительській школі.

Крім заснування школи, з іменем Д. Писаржевського пов'язане також відкриття у Новомалині церковно-парафіяльного братства, яке серед інших своїх завдань визначило «боротися з шкідливими звичалями народного життя – пляцтовом, розбещенням, лихослів'ям, пиякватися про сільській храм і школу при ньому». Підготовлений Д. Писаржевським «Статут Св.-Іоанно-Богословського братства у с. Новомалині Острозького повіту» зразок для інших парафіяльних інституцій, був опублікований у «Волинських єпархіальних відомостях» у № 27 за 1899 рік. Там же надруковано повідомлення священика «Скромне сільське свято» про що урочистість відкриття братства – у 1 і 2 номерах за 1900 рік.

На жаль, на сьогодні у нашому розпорядженні немає біографічних матеріалів про подальшу долю о. Дмитра Писаржевського. Наприкінці грізного 1917 року зустрічаємо його в списку членів Волинської духовної консисторії (отже, на той час для виконання відповідних обов'язків він мав працювати в губернському місті Житомирі або в одному з найближчих до нього сіл). Сподіваємося, що цей матеріал приверне увагу краєзнавців, освітан і до його постаті, і до біографії інших освітніх діячів сіл нашої Острозької громади. Адже й сьогодні у приміщенні заснованої о. Писаржевським Новомалинської школи лунають мелодійний дзвоник і дитячі голоси.

На верхньому знімку – храм **Іоана Богослова**, побудований Сосновським (фото 1950 р.), на нижньому – гербова печатка церкви **Іоана Богослова** (XIX – поч. XX ст.).

